

JONGERENRAAD VEENENDAAL

adviesvoorstel inzet praatplaat GR26

DECEMBER 2025

Samenvatting:

In de gemeente Veenendaal worden er continu beslissingen genomen die van directe invloed zijn op het leven van de Veenendalers. Hoe goed onze jeugdzorg werkt. Of mensen die zorg nodig hebben die ook op tijd kunnen krijgen. Hoe veilig onze wijken zijn, hoeveel groen wij in de omgeving hebben en zo gaat het lijstje nog wel even door. Deze keuzes worden niet alleen binnen het gemeentehuis gemaakt, maar beginnen vaak al een stuk eerder: door gesprekken met inwoners, signalen uit de wijk of in het werk van maatschappelijke organisaties. Wat men echter niet altijd beseft, is dat deze keuzes worden genomen door de gemeenteraad, het hoogste democratische orgaan van onze gemeente. Niet door de politiek in Den Haag, maar door onze eigen lokale vertegenwoordigers.

Toch voelt die lokale democratie voor veel inwoners ver weg. De opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen is de afgelopen jaren gestaag gedaald. Tot 1998 lag de opkomst altijd ruim boven de 60 procent. Sindsdien is het opkomstpercentage steeds verder afgenomen, met pieken en dalen, maar zonder herstel. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat steeds meer inwoners aangeven dat ze geen duidelijk beeld hebben van wat de gemeenteraad doet, of wat er besproken wordt. Zij ervaren hierdoor weinig urgentie om te gaan stemmen.

Dat vormt een groot risico. Wanneer inwoners zich niet herkennen in het lokale bestuur, daalt niet alleen de opkomst, maar ook het vertrouwen in de overheid. Lagere opkomst zorgt bovendien voor een minder representatieve raad: bepaalde groepen zullen beter vertegenwoordigd worden dan andere.

Om deze kloof te verkleinen, adviseert de Jongerenraad de inzet van een praatplaat: een visuele communicatietool die op toegankelijke en herkenbare wijze inzichtelijk maakt wat de gemeenteraadsverkiezingen zijn, welke thema's spelen en waarom deelname essentieel is. Een praatplaat helpt complexe informatie te vertalen naar eenvoudige beelden en korte teksten, en is daarom geschikt voor een brede doelgroep. Hiermee wordt er ook rekening gehouden met inwoners die moeite hebben met beleidstermen of die laaggeletterd zijn, bijvoorbeeld.

Met de inzet van een praatplaat werken we niet alleen aan een begrijpelijke uitleg van de gemeenteraadsverkiezingen, maar ook aan een betere inclusiviteit binnen onze gemeente. We maken de lokale democratie zichtbaar, toegankelijk en herkenbaar. Op die manier versterken we niet alleen het vertrouwen, maar leggen we ook de basis voor een hogere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2026, en alle aankomende jaren.

Inhoudsopgave:

Aanleiding van het advies.....	4
Probleemstelling.....	5
Doelstelling en succescriteria.....	6
Onderbouwing.....	8
Conclusie.....	9
Bronvermelding.....	10

Aanleiding van het advies:

Zoals eerder aangegeven maakt de gemeente Veenendaal voortdurend beslissingen die van directe invloed zijn op het dagelijks leven van inwoners. De gemeenteraad is het democratisch orgaan dat namens de inwoners bepaalt welke koers de gemeente voert. Het is dus van groot belang dat Veenendalers zich betrokken voelen én begrijpen wat er speelt binnen de muren van het gemeentehuis.

Toch blijkt dat deze betrokkenheid onder druk staat. Uit cijfers blijkt dat de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen in Nederland aanzienlijk lager is dan bij landelijke verkiezingen. Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022 was het opkomstpercentage 50,99% op landelijk niveau. In Veenendaal was dit 56,65%. Een hoge opkomst bij verkiezingen wordt gezien als een belangrijke graadmeter voor een gezonde democratie (Lijphart, 2008). Een lage opkomst schaadt de legitimiteit van het politiek stelsel en kan ervoor zorgen dat mensen minder goed vertegenwoordigd worden (Lijphart, 2008). Sinds 2015 zijn er steeds meer zorgtaken van de nationale overheid naar de gemeenten overgeheveld, zoals de Participatiewet en jeugdzorg. Burgers zien ook in steeds grotere mate de lokale overheid als verantwoordelijk voor dit beleid (De Blok en Van der Burg, 2019). Het was dus de verwachting dat er een stijging zou plaatsvinden in de opkomst, echter was er sprake van een verdere daling.

Daarnaast laat onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek zien dat in buurten met lagere opleidingsniveaus of met grotere groepen mensen met een laag inkomen de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen lager ligt en het verschil met landelijke opkomstcijfers sterker is. Dit maakt de kwestie niet alleen kwantitatief probleem, maar ook een kwalitatief probleem: als bepaalde groepen systematisch minder deelnemen, ontstaat het risico dat bestuurders niet representatief zijn voor de gehele bevolking.

Voor lokale overheden, zoals de Gemeente Veenendaal is dit moment extra relevant omdat de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 zich aandienen als kans om de betrokkenheid van inwoners te versterken. Nu is een kansrijk moment om nieuwe communicatiemethoden in te zetten die aansluiten bij de moderne veranderende wereld. Daarnaast dienen deze nieuwe methoden ook aan te sluiten bij de verschillende groepen die we binnen de gemeente kennen waaronder jongeren, inwoners met een migratieachtergrond, laaggeletterden en mensen die eerder niet of bijna niet stemmen.

Deze aanleiding maakt duidelijk dat het geen incident is, maar een structurele uitdaging die vraagt om een vernieuwde aanpak van communicatie, participatie en democratische toegankelijkheid. Het streven is niet alleen een hogere opkomst, maar ook een versterkte legitimiteit van het lokale bestuur, een breder draagvlak voor lokale besluitvorming en een actieve burgerbetrokkenheid.

Probleemstelling:

Op basis van de hiervoor geschetste aanleiding kan worden geconcludeerd dat er drie kernproblemen zijn die in de gemeente Veenendaal moeten worden aangepakt in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2026, en alle verkiezingen die daarop zullen volgen:

1. Er is onvoldoende kennis onder de inwoners over de gemeenteraad en haar belang.
2. De communicatiemiddelen die op dit moment gebruikt worden, sluiten niet of onvoldoende aan bij de brede diversiteit die wij in Veenendaal hebben.
3. Er is een structureel risico op verdere daling van de opkomst, waardoor de legitimiteit van de gemeenteraad ook zal afnemen.

Er is onvoldoende kennis onder de inwoners over de gemeenteraad en haar belang:

Onder de niet-stemmers zijn er verschillende motieven om thuis te blijven. In een onderzoek van de Universiteit Utrecht vond 27% van de respondenten dat zij een gebrek aan kennis en interesse hadden. 30% van de respondenten had geen vertrouwen in de politiek, of geloofde niet dat er iets zou veranderen door te stemmen. Vaak gaat dit over een algemeen gebrek aan interesse in de politiek. Daarmee hangt een gebrek aan kennis samen. Mensen geven aan thuis te blijven, omdat ze niet genoeg over de lokale politiek weten of zich niet in de verkiezingen hebben verdiept.

De communicatiemiddelen die op dit moment gebruikt worden,, sluiten niet, of onvoldoende aan bij de brede diversiteit die wij in Veenendaal hebben:

De gemeente Veenendaal maakt gebruik van verschillende communicatiemiddelen: beleidsrapporten worden gepubliceerd, de website van de gemeente en van de raad, en alle raadsstukken zijn ook vrij makkelijk te vinden. Daarnaast maakt de gemeente gebruik van socialmediakanalen om input op te halen of de Veenendaalse bevolking te informeren. Echter, wat op social media wordt gedeeld is vaak niet inhoudelijk, en de middelen die op de website gepubliceerd worden zijn tekstgeoriënteerd en beleidsmatig en het begrijpen van deze stukken vergt een bovengemiddeld taalniveau. Daarmee blijven doelgroepen zoals jongeren, mensen met lage taalvaardigheid en ouderen achter. Als informatie niet duidelijk, visueel of herkenbaar is, neemt de effectiviteit van de communicatie af. Gezien het feit dat deelname aan gemeenteraadsverkiezingen vaak lager is onder inwoners met een lager opleidingsniveau of inkomen, vormt dit een belemmering voor een breed draagvlak.

Er is een structureel risico op verdere daling van de opkomst, waardoor de legitimiteit van de gemeenteraad ook zal afnemen:

Als de knelpunten niet worden aangepakt, bestaat het risico dat de opkomst tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 verder daalt. Omdat de opkomst vóór 1998 meestal boven de 60% lag en daarna geleidelijk is blijven dalen, zien we een duidelijke neerwaartse trend. Zonder gerichte maatregelen is het aannemelijk dat deze daling zich verder voortzet. Een lagere opkomst bedreigt de representativiteit van de gemeenteraad: als slechts een beperkt segment van de bevolking stemt, zullen besluitvorming en beleid mogelijk minder aansluiten bij brede maatschappelijke belangen. Bovendien kan het vertrouwen in het lokale bestuur dalen, wat de participatie en uitvoerbaarheid van beleid negatief beïnvloedt.

Doelstelling en succescriteria:

Het hoofddoel van dit advies is om de gemeente Veenendaal te ondersteunen bij het vergroten van de betrokkenheid van inwoners bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2026. Door middel van heldere, begrijpelijke en toegankelijke communicatie moet voor inwoners inzichtelijk worden:

- a. Wat de gemeenteraad doet,
- b. waarover zij in 2026 stemmen, en
- c. hoe raadsbesluiten hun dagelijks leven raken.

Een begrijpelijke visuele uitleg moet inwoners sneller laten zien waarvoor ze naar de stembus moeten en waarom dit relevant is. In dit geval willen we deze communicatie versterken door middel van een praatplaat. De inzet van visuele middelen sluit aan bij doelgroepen die minder bereikt worden met traditionele communicatievormen, zoals jongeren, laaggeletterden en inwoners die moeite hebben met complexe informatie.

De doelstelling is dus tweeledig; enerzijds is het inhoudelijk en gericht op het vergroten van inzicht en begrip. Anderzijds is het gedragsmatig en is het gericht op het actiever betrekken van inwoners en het verlagen van de drempel voor hen.

De Jongerenraad gelooft dat deze doelstelling haalbaar en concreet is. Daarnaast sluit deze doelstelling goed aan bij landelijke inzichten over verkiezingscommunicatie, zoals bijvoorbeeld de VNG-handreiking 'Duidelijke Overheidscommunicatie voor gemeenten', die stelt dat bij ingewikkelde teksten veel lezers afhaken, en je als gemeente beter communiceert via heldere en transparante teksten. Andere voorbeelden zijn het actieplan 'Toegankelijk Stemmen' van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en de Vereniging Nederlandse Gemeenten tezamen.

Doelstelling en succescriteria:

Om te bepalen of de inzet van de praatplaat daadwerkelijk effect heeft, worden er een aantal succescriteria gehanteerd. Deze criteria beschouwen wij als realistisch, meetbaar en beleidsmatig toepasbaar:

Bereik en zichtbaarheid:

De praatplaat is voor de verkiezingen door een substantieel deel van de inwoners gezien.

De communicatie van de praatplaat gebeurt door middel van verschillende kanalen: de website van de gemeente, social media, buurthuizen, scholen en de bibliotheek.

Er is minimaal één visuele praatplaat met uitleg gepubliceerd, en één tekstvrije variant met een aparte bijbehorende uitleg, zodat deze breed toegankelijk zijn.

Begrip en duidelijkheid:

-Er dient een korte peiling georganiseerd te worden. Deze peiling omvat leden van elke doelgroep, indien dit niet haalbaar is dient er gestreefd te worden naar een zo inclusief mogelijke peiling. De gemeente dient het aantrekkelijk te maken voor inwoners om mee te doen aan deze peiling.

Uit deze peiling geeft een meerderheid van de respondenten aan dat de praatplaat hen duidelijker maakt wat de functie van de gemeenteraad, en haar leden zijn. Om welke reden zij naar de stembus dienen te gaan, en wat de invloed is op hun eigen leefomgeving.

Inclusiviteit:

De praatplaat is vormgegeven op taalniveau B1 en bevat visuele ondersteuning. De praatplaat dient bruikbaar te zijn onder overgrote deel van de stemgerechtigden in Veenendaal.

Interne toepasbaarheid:

De praatplaat wordt beschikbaar gesteld voor middelbare scholen, maatschappelijke organisaties, dagbestedingen, de bibliotheek, wijkteams en overige maatschappelijke partners. Zij dienen de praatplaat daadwerkelijk in te zetten om dialoog te voeren over de gemeenteraad met Veenendalers.

Contributie aan opkomstbevordering:

De gemeente Veenendaal monitort of inwoners vaker aangeven te begrijpen waarvoor ze stemmen. Hierbij dient ook gekeken te worden of inwoners in de voorgaande jaren ook gestemd hebben.

De praatplaat is onderdeel van het totale pakket aan communicatiemiddelen voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Onderbouwing:

Het gebruik van een praatplaat als communicatiemiddel sluit goed aan bij landelijke inzichten over hoe gemeenten hun verkiezingscommunicatie begrijpelijker en toegankelijker kunnen maken. Zowel het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties als de Vereniging van Nederlandse Gemeenten benadrukken al jaren dat helderheid, eenvoud en visuele ondersteuning cruciale factoren zijn voor effectieve overheidscommunicatie. Dit geldt in het bijzonder rondom verkiezingen, waar de informatie vaak complex en beleidsmatig is.

In de Toolkit Verkiezingen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) en Koninkrijksrelaties wordt bijvoorbeeld expliciet gebruikgemaakt van infographics om de werking en betekenis van verkiezingen snel en toegankelijk uit te leggen. Zij raden gemeenten aan om deze visuele middelen te gebruiken om inwoners in één oogopslag te laten zien waar de verkiezing over gaat en waarom deze van belang is. Het feit dat het ministerie kiest voor een visuele presentatievorm benadrukt dat beeld essentieel is om verkiezingsinformatie begrijpelijk te maken.

Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) bevestigt dit belang in hun handreiking Duidelijke Overheidscommunicatie voor gemeenten. Daarin stelt de VNG dat lezers sneller afhaken bij een ingewikkelde tekst. Daarnaast benoemen zij dat gemeenten hun boodschap sneller en beter kunnen overbrengen wanneer zij communiceren via eenvoudige, transparante en visueel ondersteunde middelen. Deze handreiking is niet specifiek gericht op verkiezingen, maar toont wel een algemeen principe: complexiteit moet worden voorkomen.

Daarnaast wordt in het gezamenlijke actieplan Toegankelijk Stemmen van BZK en VNG benoemd dat verkiezingsinformatie voor álle inwoners begrijpelijk moet zijn, inclusief inwoners met lage basisvaardigheden. Het actieplan adviseert gemeenten om gebruik te maken van makkelijk te begrijpen formats, zoals animaties, pictogrammen en visuele stappenplannen. Deze middelen maken verkiezingsinformatie toegankelijker voor doelgroepen die moeite hebben met tekstzware informatie.

Conclusie:

De gemeenteraadsverkiezingen van 2026 vormen een belangrijk moment voor Veenendaal om de betrokkenheid van inwoners bij de lokale democratie te versterken. De opkomstcijfers laten al jaren zien dat een aanzienlijk deel van de bevolking de weg naar de stembus niet weet te vinden. Tegelijkertijd blijkt uit verschillende landelijke richtlijnen dat overheidscommunicatie pas echt effectief is wanneer deze eenvoudig, begrijpelijk en visueel ondersteund wordt.

De inzet van een praatplaat sluit hier direct op aan. Het is een krachtig hulpmiddel om complexe informatie te vertalen naar toegankelijke en herkenbare beelden. Daarmee bereikt het inwoners die nu minder worden aangesproken door traditionele informatiekkanalen: jongeren, laaggeletterden, NT2-inwoners en inwoners met beperkte politieke kennis. Door de praatplaat centraal te zetten in een brede, inclusieve communicatiestrategie, kan de gemeente Veenendaal niet alleen bijdragen aan meer begrip en bewustwording onder inwoners, maar ook een stap zetten richting een hogere betrokkenheid en een meer representatieve verkiezingsopkomst.

Met deze aanpak investeert Veenendaal in een lokale democratie die toegankelijk is voor iedereen. De Jongerenraad adviseert de gemeente daarom om de praatplaat een structurele plek te geven binnen de communicatie rondom de verkiezingen, zodat elke Veenendaler weet waarvoor zij stemt en waarom hun stem ertoe doet.

Bronvermelding:

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022). Het verschil in opkomst tussen Tweede Kamerverkiezingen en gemeenteraadsverkiezingen.

Gemeente.nu. (z.d.). *Duidelijk en begrijpelijk communiceren gaat niet vanzelf.*

Kiesraad. (2022). *Uitslagen gemeenteraadsverkiezingen Veenendaal 2022.*

Mayer, R. E. (2001). *Multimedia learning*. Cambridge University Press.

Mayer, R. E. (2009). *The Cambridge handbook of multimedia learning*. Cambridge University Press.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (z.d.). *Toolkit verkiezingen.*

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (z.d.). *Direct duidelijke taal.*

Paivio, A. (1986). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford University Press.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (z.d.). *Burgerparticipatie en vertrouwen in de democratie.*

Stichting Lezen & Schrijven. (2023). *Feiten en cijfers laaggeletterdheid in Nederland.*

Sweller, J. (1988). *Cognitive load during problem solving: Effects on learning*. *Cognitive Science*, 12(2), 257–285.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.). *Duidelijke overheidscommunicatie voor gemeenten.*

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.). *Democratie in actie.*

Vereniging van Nederlandse Gemeenten, & Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2022). *Actieplan toegankelijk stemmen.*